

Les Théâtres – šola prijateljstva, poezije in življenja

Nadja Dobnik

S *alut à celui qui marche en sûreté à mes côtés au terme du poème. Il passera demain, debout sous le vent.* S temi besedami se je zaključil pesniški večer, z naslovom »René Char: entre lucidité et émerveillement«, ki smo ga leta 1984 pripravili v Francoskem kulturnem centru. Tega večera ni na dolgem seznamu predstav gledališke skupine Les Théâtres, pa vendar smo bili na tem enem in edinem večeru zbrani vsi člani male Prévertove skupine. Brez dvoma ga na tem mestu omenjam zato, ker so se mi pesnikove besede vtisnile v spomin globlje od nešteti replik in besedil, ki smo jih uprizarjali v naslednjih letih. Sodelovanje v gledališki skupini je vsekakor pomenilo nastope pred občinstvom, še veliko bolj pa je bil to naš način življenja, šola poezije, avantura prijateljstva in zavezništva. Mojih šest let sodelovanja v skupini se ujema z obdobjem, ko je bila Joséphine Ferrari lektorica na Filozofski fakulteti v Ljubljani, in torej z začetki skupine Les Théâtres. Govoriti o tej izkušnji danes, po štiridesetih letih, pomeni podoživeti tisti čas skozi prizmo bogate palete spominov, občutij, drobnih besed in prijateljskih namigov, izbruhov smeha, včasih trenutkov utrujenosti in jeze, vedno in predvsem pa navdušenja, ponosa in velikega veselja. Prepričana sem, da je štirideset let Les Théâtres

prežetih z enakimi občutji in spomini študentov, ki so v vseh teh letih sodelovali v skupini. V tisti čas in svoje spomine nanj se bom na kratko vrnila na način mojstra Pereca in njegovega *Je me souviens...*

Spominjam se, da se je zame vse skupaj začelo oktobra 1983, ko je skozi vrata predavalnice 410 stopila Joséphine Ferrari za naše prve francoske vaje v 2. letniku. V učilnici nas je sedelo približno dvajset, kolikor se nas je prebilo v višji letnik, in veseli smo bili novega obraza. In Joséphine ni bila samo Francozinja, ampak je poleg tega prihajala iz Neaplja, kar se je meni, ki sem študirala italijanščino, zdelo fascinantno.

Spominjam se, da je prva pobuda za skupno predstavo prišla po večeru brucovanja novembra 1983, ko je Jos predlagala, da pripravimo večer poezije Jacquesa Préverta: sodelovali smo Sabina, Aljoša, Matjaž in jaz. Spomnim se naših bralnih vaj, priprav na nastop in nato 24. aprila 1984 premiere v Francoskem kulturnem centru. Z Michelom, ki recital zaključil s Prévertovimi *Compagnons des mauvais jours*. Spomnim se tudi naših predstav v Cankarjevem domu in v Mariboru, in zaščitniške naklonjenosti Noëla Favreliëra. Še vedno se dobro spominjam našega načina recitiranja, gibov, drže, melodije glasu.

Spominjam se, kako sem komaj zadržala izbruh smeha, ko sta v popolni temi okrogle dvorane Cankarjevega doma Matjaž in Aljoša prižgala vsak svojo vžigalico drug ob drugem na vrhu stopnic, namesto da bi si stala nasproti, vsak na svojih stopnicah: vsakič, ko stopim v to dvorano, se nasmehnem ob spominu na ta prizor.

Prav posebej se spomnim treh plakatov, ki sem jih naredila za premiero Prévertovega recitala in od katerih je eden skrivnostno preživel vse peripetije in selitve v mojem življenju in mi še danes dela družbo nad pisalno mizo.

Spominjam se, da sta nas Noël in Jos po predstavi v Cankarjevem domu peljala k Mikiju, v legendarno restavracijo PEN-a, kjer sva s Sabino prvič jedli lista (ali je bil losos?) in za sladico kivi. In da me je Noël naučil jesti kivi z žličko in se mu od tedaj vedno zahvalim, ko jem kivi, ker ima to prav poseben pridih francoske prefinjenosti.

Spominjam se Leonide, Gordane in Tanje v Ionescovih *Exercices de conversations et de diction françaises* (1985), nasmejanih, očarljivih in prekipavajočih

z rdečimi srčki na licih, na kostumih in v očeh. Predvsem pa se spomnim Jos, nepozabne in veličastne v vlogi »grande femme«, in res mi je žal, da je bila to ena njenih redkih vlog.

Spominjam se grozljivega Dieu-Cancré, Boga-Cvekarja, Boga-Klovna iz *Classe terminale*, naše prve gledališke igre, ki pravzaprav predstavlja začetek gledališke skupine. Ime Les Théâtres je prišlo šele nekaj let kasneje, še leta 1986 smo nastopali kot »gledališka skupina katedre za francoščino«.

Spominjam se naših sobotnih dopoldanskih vaj v Francoskem centru, našega navdušenja in zaveznitva, naše želje, da bi bili skupaj, brez vsake pretencioznosti. Aljoša, Ivo, Matjaž, Mirko, Boštjan, Sabina, Irena. In Noël, naš nepogrešljivi pokrovitelj in zaščitnik, skrit v kostumu strašljivega Cvekarja.

Spominjam se besed Annick, moje vloge v *Classe terminale: Il ne faut pas nous en vouloir si nous sommes jeunes ; nous ne sommes pas vos ennemis. Nous venons de naître devant vous, il y a quelques instants ; nous venons de naître du ventre de toutes les télévisions jetés vifs dans la fosse aux millions, dans la fosse aux robots, dans la fosse aux protons, aux électrons, escortés d'un vol noir de corbeaux au milieu des bonté maléfiques, des cités apoplectiques, au milieu des machines en fusion, des fusées, des tombes, des bombes, des reines de beauté, des animaux hagards, des jeux pour les vieillards, au milieu de l'océan visqueux de la publicité, du sexe considéré comme rentabilité, au milieu des orgues de la bêtise grave...* Sredi donenja pošastne neumnosti. Besede, ki jih je mojster René de Obaldia napisal leta 1973, so me brez dvoma zaznamovale, in ta seznam, čeprav na njem še ni interneta, ostaja popolnoma aktualen. Tudi po zaslugi teh besed sem kasneje bolje razumela Michela Serresa in njegovo Palčico, verjetno so navdihovale tudi moje delo s študenti. »Seule notre colère n'est pas polluée!« Samo naša jeza še ni zastrupljena, še pravi Annick, in verjetno sem te besede vzela zelo resno, saj je tudi moja jeza nad neumnostjo, brezobzirnostjo in napuhom še danes brezhibna.

Spominjam se Noëla, ki rjove za rešetkami svoje kletke v Prévertovem *Le pauvre lion* (1986). Rastka, veličastnega v vlogi direktorja, Vesne in Mirka, snobovskega in vzvišenega para, oskrbnika Boštjana, Tajde, Bronke, Agate, Tomaža, Natalije, Tanje, Iva in Michela. In tega, kako sem uživala v svoji vlogi

»petite vieille«, ob kateri mi je postalo jasno, da si v življenju zelo redko lahko izbereš svojo vlogo, ko pa jo vzameš za svojo, lahko v njej neznansko uživaš.

Dobro se spomnim Leonide in Aljoše v vlogah Nje in Njega v *Les amants du métro* (1987). Malo manj pa se spomnim drugih – anonimnih potnikov v metroju, z obrazi, skritimi za maskami. Tistega leta smo bili čudovita družčina.

S prav posebno ganjenostjo se spominjam našega klovnovskega leta s predstavo *Le Contre-Pitre* (1987) in skečem *Mais c'est fou*, ki ga je napisal Noël. Spomnim se veličastne Agate v vlogi »pape de clowns«, »incomparable à tout« in navihane Bronke v vlogi klovnovskega vajenca z imenom »Qui-es-tu«. Pa čarobne Vesne in prijaznega Tomaža, našega razposajenega tropa klovnov in pavlih. Spominjam se naših vaj, nebrzdanega smeha, domislic in improvizacij, naših čudovitih kostumov in lasulj. Neskončno smo se zabavali, in to brez najmanjše možnosti, da bi se jemali resno.

Manj dobro se spomnim Molièrove igre *La jalousie du Barbouillé*, ki smo jo igrali istega leta kot prvi del predstave. Naša klovnovska družčina je bila namreč med prvim delom predstave zaprta za odrom, zato smo igro videli samo na vajah, nikoli na odru. Pa vendar se zelo dobro spominjam Sabine in Rastka, ki sta bila v svojih vlogah prečudovita, aristokratsko lepa in prefinjena, s pridihom mladostne plemenitosti, ki je v poklicnih gledališčih ne vidiš. Poglejte fotografije in vam bo jasno.

Spominjam se našega velikega leta 1988, ko smo uprizorili *Le Boulanger, la boulangère et le petit mitron* Jeana Anouilha. Boštjan in Vesna sta bila neprekosljiva v vlogah Adolpha in Elodie, zakonskega para v začaranem krogu večnih prepirov, razblinjenih iluzij in brezupnih frustracij. Še vedno slišim »J'aime pas les épinards«, besede, ki jih ponavlja Bronka-Toto, žalostni in osamljeni otrok, nemočen ob starših v delirijih utvar in fantazij. In še kako dobro se spominjam fascinantnega tanga, ki sta ga odplesala Agata in Boštjan, kakšen žlahten užitek! In Rastka-Adonarda, prečudovitega v vlogi Elodijinega namišljenega ljubimca. In nežne melanholije Sabine v vlogi mladega dekleta Josyane. Prav posebej se spominjam svoje vloge Mademoiselle Tromph in brez lažne skromnosti se sprašujem, ali je kdajkoli kdo bolje utelesil to grozno žensko. In spomnim se prhe, ki sem si jo izmislila za razkošno jutranje uživanje Boštjana-Adonarda v

prvem delu predstave; to sestavljivo prho iz lesenega ogrodja smo prevažali v svoji prtljagi z vsemi kostumi, jedilnim servisom in rekviziti.

Spominjam se čarobnega vzdušja predstave, ki smo jo odigrali na festivalu v Meinzu v Nemčiji, z izjemnim občinstvom, nenehnimi aplavzi in izbruhi smeha. Predvsem pa naše neizmerne radosti, da igramo in da smo skupaj. Nedvomno je bil to eden vrhuncev naše skupine.

Prav poseben pa je spomin na našo odpravo v Avignon julija 1988, po zaslugi Noëla, ki nam je priskrbel šest štipendij za festival (še enkrat hvala, Noël!) – dveh nepozabnih tednov v francoskem svetišču gledališča za našo malo, močno povezano bratovščino: Sabino, Vesno, Tomaža, Agato in Primoža. Spominjam se replike »Je m'en vais vaguement convaincu d'avoir bien fait«, ki je bila rdeča nit prečudovite predstave, ki smo si jo ogledali skupaj, besed, ki smo jih še dolgo ponavljali kot prava klovnovska družčina. In še vedno imam pred očmi veličastnega Michela Piccolija v predstavi *Le Conte d'hiver*, ki smo jo videli na Cour d'honneur Papeške palače.

Spominjam se šestih iskrivih, duhovitih *Pièces détachées* Jeana-Michela Ribesa, ki smo jih igrali leta 1989. Vseh prizorov nimam prav dobro v spominu, ker smo večinoma vadili ločeno, se pa zelo dobro spominjam Daše in Mete iz našega skeča *Tourisme*. Spominjam se poštarja Žige, ki kar naprej hiti čez oder z besedami: »Je suis le facteur et je vous apporte un peu de bonheur.« In kako dobro se spominjam Jos, veličastne v svojem monologu, naslovljenem na Guya: »Non Guy je ne te laisse pas tomber... mais je te demande qui s'est pendu au balcon hier soir en me menaçant de sauter...« In Rastka, elegantnega, aristokratskega brodolomca, ki na svojem malem splavu sredi oceana motri obzorje ... motri neskončnost ... in zaključi: »Mais finalement, c'est peut-être ça la vie...«

Spominjam se, da je bilo leto 1989 za nekatere od nas leto nežne melanholije, povezane z dejstvom, da se študij bliža koncu in Jos odhaja iz Ljubljane. Spominjam se, da smo imeli konec maja pri Jos čudovito zabavo, s slastno torto za moj rojstni dan (še enkrat hvala, Jos!), in spominjam se je pravzaprav kot poslovilne zabave. Čepprav smo imeli junija, po nastopu v Celovcu, še en prečudovit piknik pri Vladimirju v Gozdu Martuljku.

Pourquoi ce chemin plutôt que cet autre ? Où mène-t-il pour nous solliciter si fort ? Te besede so leta odzvanjale v meni. »Zakaj prav ta pot in ne tista druga? Kam neki vodi, da nas tako zelo privlači?« Veliko kasneje sem ugotovila, da jih je napisal prav René Char. Danes vem, da je naše druženje v gledališki skupini globoko zaznamovalo in navdihnilo moje življenje. In da mi je srečanje z Joséphine Ferrari spremenilo življenje. Zaradi njene močne, neodvisne in nepristranske osebnosti in brezmejne ljubezni do poezije, književnosti in kulture. Bila je zahtevna in predana, predvsem pa brezkompromisna do ciljev, ki smo si jih zadali: po najboljših močeh narediti dobro predstavo. Z nami je delala kot z odgovornimi odraslimi, brez neutemeljenih pohval in nezasluženih priznanj in brez »lahko bi bilo bolje«. Nikoli nisem vedela, kako naj se ji zahvalim. Dokler mi ni postalo jasno, da je pravi način, da se zahvališ nekemu, ki te je navdihnil in ti spremenil življenje, ta, da najdeš svoj način, kako prisluhneš drugim, jih navdušiš in podpreš pri njihovih projektih. Za to si prizadevam s svojimi prevodi in pri svojih projektih z mladimi.

Besedilo v slovenščini: Nadja Dobnik